

MEDIALISTIČKE MEDITACIJE

1. Vjera, ljubav, nada

Jednog dana jedan brkati i poludjeli filozof izrazio je potrebu da se preispitaju sve vrijednosti, ali već je bila u toku mračna i okultna rotacija i proces raspadanja jednog svijeta i dolaska novog vremena. U tom vremenu vjera se završavala u bezvjerje, nada u beznađe, a umjesto ljubavi širila se mržnja. Ali kao da nema stvari koje ne bi trebalo nanovo revalorizirati. Prije svega treba iznova i još jednom otkriti vjeru, nadu i ljubav. Ne budite nevjerni nego budite vjerni, kaže Sin čovječji. Apsurd, koji je egzistencijalističkom filozofijom dobio ontološke dimenzije, bit će nadomješten nadom, posebno uvjerljivo djelom Ernsta Blocha. Ako je Dante na ulazu u svoj pakao stavio slavni natpis da se napusti svaka nada, to je istodobno bila anticipacija dubokog i tragičnog beznađa, koje je nailazilo, kao što se polako, za Danteom, realizirao jedan zemaljski pakao, ali kada se rasplamsao jedan pjesnik koji je u njemu najintenzivnije sagorijevao napisao je: »Vi koji uđete, napustite svako beznađe!« To je bio Lautrèamont, koji je slutio dolazak nade. Ali beznađe će trajati još dugo, kao duga historijska inercija, moj konte!

Vjera, ljubav i nada, to su, dakle, ta tri principa o kojima govori sveti Pavao, a sada se iznova o njima pjeva; ovoga puta veoma uvjerljiva Okudžava. Pa neka, jer nema dostojnijih načela kojima treba opet povratiti stari sjaj. Točak velike rotacije okreće se i njemu neće biti dovoljan polukrug. Zmija koja proždire samu sebe konačno će okončati svoj strašni objed. Na otpadu jedne epohe pronaći će se sjajne stvari.

Vjera je iščezavala u skepticizmu i emancipijama razuma, nada u apsurdu i ništavilu, ljubav u panseksualizmu ili mržnji, ali sve blato koje je stvoreno da bi se utopile te tri gracije bit će uzaludno. I ljubav je jedno gravitaciono polje, pa, ako je tako, razastrti ga treba među ljudima ne bi li donijelo nove i nečuvene plodove.

2. Opasne jednadžbe

Jednog ružnog dana bit će postavljena jedna famozna jednadžba: Lijepo=ružno. Svi oni koji su bilježili okultne sile u pozadini mračnih zbivanja nisu mogli mimoći zavjeru protiv ljepote koju je trebalo uniziti. S F. Baconom i Toškovićem bit će konačno riješena ta đavolska jednadžba, koja je slična A. Biercea iz *Đavoljeg rječnika*: bijelo=crno. Ili jednadžbi Hermesa Trismegiste po kojoj je ono što je u visini ravno onome što je na dnu. I u evropskoj svijesti rješavali su se zadaci jedne zmijske algebre, dok je vladala logika oroborosa. Doista, crno će nam postati bijelo, a u težnji da se stvori raj na zemlji ljudi će stvarati pakao, kao što će stvarajući natčovjeka stvoriti nečovjeka.

Zvjerstva u svijetu pratila su zvjerstva (fauve) u umjetnosti. To su dodiri iste apokaliptične zvijeri.

Od Voltairea do Caffè Voltaire i od pariske i romantičarske Caffè Voltaire do ciriškog Cabaret Voltaire, po istoj i sada jedinog logici, razum postaje bezumlje i raste bezmjerna infamija dok se na sve strane viče: »Smrvite je!«

Da li je bilo nečeg luđeg i smješnijeg nego ustoličenje Boginje Razuma? Način na koji se to izvelo bio je zaista groteskno luđački. Ima li išta smješnije od comteovske pozitivističke religije i ičeg negativističkijeg od njihove crne teologije, monstroznije od njihove inkvizicije?

Vidite li kako vlada Ubu-kralj i njegove zakone znate li?

Ali kad opasna zmija proguta samu sebe, bit će postavljene nove jednadžbe. Lijepo=lijepo; bijelo=bijelo. One će podsjećati na drevne zakone koje zaboravismo u jednom neljudskom vremenu.

Mi smo zatekli estetiku ružnog i govoreći po drugi put: Ne! (negacija negacije), onima koji su to već jednom kazali, započinjemo drugi polukrug velikog kruga estetike, koji je kao točak historije raden po uzoru na zmiju oroboros. Treba prevaliti veliki put od ružnog do lijepog, od profanog do svetog, od niskog do uzvišenog i on se u medialističkom slikarstvu tek nagovještava.

Ovog proljeća u Parizu trijumfira ružno sa *Art brut* i udara se na sva zvona. Dubuffet je imao čitavu jednu kuhinju, cio jedan institut. Trebalo je inaugurirati slikarstvo luđaka, zločinaca, medija. Trebalo je svijetu pokazati estetiku ološa i uzdići je na pijedestal. To se upravo učinilo na najspektakularniji način. Ali u svakom trijumfu može se namirisati zadah jednog leša, i iz svakog trijumfa, po ovoj logici paradoksa i zmijske, viri gadno lice poraza.

Ovog proljeća u Parizu izlagao je i Dado, ali u njegovim slikama, bolje nego igdje, nazirem jedno čudno zakrivljenje, kao dio kružnice estetike, ondje gdje se ružno preobraća u lijepo.

3. Nered i red

Od materije do antimaterije, od slučaja do antislučaja, od drame do antidrame, od romana do antiromana, od poezije do antipoezije, od gravitacije do antigravitacije, od slike do antislike, od lijepog do ružnog, od determinizma do indeterminizma, od evolucije do involucije, od nauke do magije, od nade do apsurdna šire se polovi u nečuvenoj magiji ekstrema među kojima lutaju duhovi. Progresivno raste entropija i beskrajno se množe riječi, koje postaju odvratne kao što su odvratne bile već Hamletu. Cvjetaju logike i estetike. Oploduju se učenja. Faustovski duh lansira sve novije ideologije dok pucaju neočekivani jazovi na mjestima gdje se jedva očekuju i dok se rasplamsavaju intolerancija i mržnja. Faustovski duh luta labirintima riječi realizirajući apsolutnu šizofreniju, a njegov najveći plod je inkoherencija.

Treba napisati historiju kolosalne alergije.

Treba konstatirati da smo zatvoreni u tjeskobne ćelije jureći za slobodom. Svuda oko nas posijana je mržnja.

Nauke su realizirale labirint specijalizacija u kojem se može izgubiti istina. Ali gdje su ti alkemičarski vrtlari koji će kresati i uređivati krošnju drveta saznanja. Kada se vrsta toliko specijalizira da se više ne može prilagoditi novim i neočekivanim uslovima, ona umire. Tako će umrijeti dinosauri misli, nauke i estetike.

U posunovraćenom svijetu bilo je moguće sve okrenuti naopako, kao prljave čarape koje treba oprati. Nije li se posunovraćeni svijet čistio? Nije li bio u čistilištu?

Ako je zemlja smatrana kao lopta oko koje je kozmos, jedna izokrenuta kozmologija mogla je shvatiti kao šuplju loptu u kojoj je zatvoren cio kozmos. Ta kozmologija proklamirana je u Americi 15. travnja godine 1818, a zatim stekla mnoge tajne pristaše te gotovo da je postala službena nacistička kozmogonija i u travnju 1942. organizirana je ekspedicija po volji najviših političkih vođa i s Heinzom Fisherom na čelu, kojoj su stavili u dužnost da eksperimentalno utvrdi da mi živimo u jednoj loptastoj šupljini, u jednoj kamenoj utrobi, te da je svijet nešto poput Danteova pakla. Dakle, trebalo je dokazati da su Cleves Symnes i Bender imali pravo. Ako postoji Einstein, treba da postoji i anti-Einstein! Ipak, ta luda ekspedicija završila se neuspješno, a Hitlerova presuda bila je sasvim u duhu jednog vremena: »Mi nemamo nikakvu potrebu za koherentnim svijetom. Mogu imati pravo i jedni i drugi!«

Da, ali mi imamo potrebu za koherentnim svijetom i za realizacijom reda, koji za sada može biti samo mali otočić ili nekoliko njih, kako bi kazao Norbert Wiener, na kojem treba da se iskrca Mediala. Jedan Galapagos novih ispitivanja gdje bi se razvijala slijedeća slikarska evolucija: od majmuna-slikara postajao bi čovjek-slikar.

I kao što ima obrnutih kozmologija tako ima i obrnutih teorija po kojima je majmun postao od čovjeka. Rastezao se jedan svijet između suprotnosti, rasle su antinomije, cvjetala su učenja, a inkoherencija umjetnosti bila je jasna slika raspadanja jednog svijeta. Mediala je pošla od tog nereda i od pluralizma i specijalizacije tražeći integralno slikarstvo i novi red, suprotno strujama progresivno rastuće entropije slikarstva.

Ipak, nismo bili jedini koji smo kroz kaos mogli nazreti red i koji smo u »oskudnom vremenu« mogli vidjeti kako raste spasonosno. Bilo je još trezora koji su čuvali vrijednosti.

4. Most

U krugu Mediale od samog početka se govorilo o nužnosti dijaloga i susreta suprotnosti. O liječenju alergije, o mostovima koje treba podignuti na mjestima gdje su se pojavile provalije, o ljubavi koja će ih

graditi, o toleranciji, planetarnoj misli, sintezi, jedinstvu suprotnosti, točki konvergencije, fantastičnom realizmu, ekumenizmu i svemu onome o čemu će se za ovih deset godina još veoma govoriti i na čemu će se raditi. Otuda udruživanje slikara koji su u početku bili veoma različiti. Naša raznolikost bila je proba mogućnosti jednog dijaloga.

Crkva je skinula anatemu i ukinula Indeks zabranjenih knjiga, ali male crkve na sličnim osnovama i na pijesku još su anatemizirale i imale svoje indekse.

Mi smo znali da ono što se uzdiže konvergira, mada nismo znali da je to već kazao slavni isusovac i mostograditelj Teilhard de Chardin.

Jedan most uzdizao se između zemlje i neba i zvao se Pontifex, a sijaset malih anti-papa, od kojih je jedan, recimo, A. Breton, unosili su teološku zbrku i rušili mostove za sobom. Mi smo morali biti spekulativni mostograditelji. Jedne godine smo izlagali pod nazivom »relacionisti«, koji izraz treba da se shvati u duhu mostogradnje.

Kada se sretnu jedan botaničar i jedan zoolog, kao što se desilo jednog značajnog dana, može se utvrditi koincidencija biljne i životinjske ćelije ili njihova sličnost. Ali ti susreti ne smiju biti slučajni i zato je pokrenuta Mediala. Interdisciplinarna karakteristika kibernetike sasvim je po volji Mediale, jer je Mediala interdisciplinarna i interizmička. U njezinim simbolima, posebno u vretenu aprošmana, ima dosta implicirane kibernetike.

Charles Fort smatrao se *intermediaristom*, što je samo drugi izraz za *medializam*. Charles Fort je miješao poeziju s naukom i otkrivao »proklete činjenice« nauke. Neke činjenice su, naime, bile proklete od tribunala pozitivističke inkvizicije.

Fantastični realizam, na kome smo inzistirali, danas je jedna nova medialistička činjenica na Istoku i na Zapadu, sva rascvjetana za ovih deset godina našeg postojanja. Otvaraju se granice i padaju zidovi, kojih je uvijek dosta, čak i u ovim beskrajnim faustovskim prostorima. Nauku treba izmiješati s poezijom i učiniti mogućim susret pjesnika i naučenjaka. I svuda gdje se to zbiva postaje jedan otok Mediale. Ali susret poezije i nauke samo je jedan od mogućih mostova.

5. Magija ekstrema

Veliki su razmaci između racionalnog i iracionalnog, tih polova između bezbroj drugih, među kojima se razvijaju tenzije magije ekstrema i razapinje faustovski duh. Neki mudrac je kazao da je dug put između razuma i srca; ako je zaista toliko dug, velika je i mogućnost da ih nikada ne spojimo. Osim toga, pukle su silne provalije, koje treba premostiti, ali mnoge rezultiraju iz spomenute distance. Ali se desilo da se ustoličio samo razum i proglasili ga božanstvom, a po logici inverzije i magijom ekstrema on je polako prerastao u bezumlje. Kult razuma ugušio je kult srca i, evo, gdje ga mi želimo naglasiti u pravi čas. Ono može stvoriti ljubav koja nam je potrebna kao cement za nove mostove. I zašto da to ne bude Centar, jedan od onih koje traži Mediala,

a ovoga puta ga nalazi usred čovjeka ili negdje iznad njega. Nikako nije slučajno što se srce, kao simbol, počelo javljati u našim slikama.

Oni koji su pisali o magiji ekstrema, kao O. Bruno, koji je toj temi posvetio čitav jedan almanah, znali su da postoje ekstremi po horizontali faustovskog beskrajaja i tenzije po vertikali duhovnosti. Na taj način obrazuje se križ od sila napetosti ekstrema.

Pod djelovanjem magije ekstrema razara se svaki integritet na faustovskom planu, ali đavao dolazi po Fausta i baca ga po zidovima njegove ćelije, dok ga ne raščereči, kada proistekne vrijeme ugovora.

Poslije horizontalnih i pustih, faustovskih prostora na slikama Salvadora Dalija javit će se sile vertikalne tenzije u slikama Uznesenja Bogorodice.

Ono što se uzdiže konvergira, i razbijeni dijelovi bit će integrirani u slikarstvu koje se uzdigne nad horizontom i pustinjom suvremenog slikarstva. U Dalijevim slikama vidimo kako se brišu granice izama i kako se moderno iskustvo utkiva u tkivo potpune slike.

Današnji čovjek živi u okolnostima opće disperzije; disperzije čovjeka, vremena, prostora, želja, spoznaja i akcije. Čovječanstvo je razbijeno u mnoštvo svjetova, logičkih i autonomnih, bez uzajamne komunikacije.

Mi smo mnogo pisali o repulziji u modernom slikarstvu i o jednoj dijalektici repulzije-atrakcije, ili ekscentrično-koncentričnog, koja se nalazi u teorijskim osnovama *Mediale*. Ta repulzija umanjivala je svijest, sliku, čovjeka i svaki integritet, i stoga smo morali potražiti jedan centar gravitacije. (Pronađi vezu između riječi *Mediala* i riječi *centar*).

Umjesto horizontalizma i horizontalne magije ekstrema *Mediala* započinje fazu vertikalne tenzije suprotnosti, kao što fazu divergencije zamjenjuje fazom konvergencije.

Miro Glavurtić

Na izvorima modernog mentaliteta

OSOBNE NESMIRENOSTI I SMIRENE ESHATOLOGIJE

Svršetak

Kod primitivnih naroda bitni se interes za vrijeme grana nejasno u dva smjera: jedan ide prema prošlosti, a drugi prema budućnosti. Ipak se može općenito ustvrditi da u primitivnih naroda taj interes više naginje prošlosti, budući da su i mitovi o svršetku svijeta koji se zbio u prošlosti mnogobrojniji od onih koji pričaju o svršetku svijeta u budućnosti. No najčešće, međutim, nije moguće uopće točno utvrditi u kojem se vremenu zbio svršetak svijeta jer su izvještaji o tome nepouzdamani. Prema ranijim tvrdnjama Andamanci su vjerovali da će se poslije svršetka svijeta pojaviti jedno novo čovječanstvo, koje će živjeti u